

УДК 930.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-10-57-83>

**GRANT CHARTER TO THE CITIES AND CITY
CHARTERS OF 1870 AND 1892 IN MODERN NATIONAL
HISTORIOGRAPHY**

**ЖАЛУВАНА ГРАМОТА МІСТАМ ТА МІСЬКІ
ПОЛОЖЕННЯ 1870 ТА 1892 РР. У СУЧАСНІЙ
ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ**

**ЖАЛОВАННАЯ ГРАМОТА ГОРОДАМ И ГОРОДСКИЕ
ПОЛОЖЕНИЯ 1870 И 1892 ГГ. В СОВРЕМЕННОЙ
ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ**

Олександр Бондаренко,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії,
археології, інформаційної та
архівної справи
bondarenkoov@bigmir.net
ORCID: 0000-0001-8582-513X
Researcher ID: ABD-2888-2020

Центральноукраїнський
національний технічний
університет, пр.

Університетський, 8, м.
Кропивницький,
Кіровоградська область,
Україна, 25006

Oleksandr Bondarenko,

candidate of historical sciences,
associate professor of the
department of history,
archeology, information and
archival affairs
bondarenkoov@bigmir.net
ORCID: 0000-0001-8582-
513X

Researcher ID: ABD-2888-
2020

Central Ukrainian National
Technical University, 8,
University Ave, Kropyvnytskyi
city,
Kirovograd region, Ukraine,
25006

ABSTRACT

The article presents the analysis of the state of modern research on the history of genesis and evolution of urban self-

government institutions of Dnipro Ukraine in 1785-1917. It is proved that despite the lack of generalizing historiographical works, the topic of genesis and development of urban public administration is the most developed among all the problems of urban history.

It has been found that the history of self-government acquired an interdisciplinary character and was closely connected with the regional peculiarities of the development of Ukrainian cities within the Russian monarchy.

There are three groups of studies of the problem were allocated as a result of the analysis of thematic achievements of the scientists. The first group includes works on the creation and functioning of municipal self-government bodies under the Charter of Cities in 1785 which lasted almost until 1870. The second group consists of studies on the analysis of theories of local public administration, including public and state ones. The third group consists of scientific works, which study various aspects of the genesis and evolution of urban government in accordance with the City Regulations of 1870 and 1892.

It is established that in their studies of the mechanism of genesis and development of city self-government and its state regulation, scientists pay attention to the peculiarities of the introduction of public administration bodies related to the long-term preservation of the traditions of Magdeburg law in Ukrainian lands. At the same time, researchers emphasize that the then self-government tried to overcome identical problems with the current ones such as corruption, lack of managerial staff, strict control of state authorities over its activities.

The conclusions identify main trends, outline the achievements and the range of insufficiently studied issues, identify main areas of further study of the genesis and functioning of urban self-government in the imperial period.

Keywords: *city self-government, historiography, Dnipro Ukraine, The Russian Empire, reforms, imperial era.*

Постановка проблеми. Місцеве самоврядування є однією з підвалин сучасного українського державотворення. Ключова роль у сьгоднішньому урбанізованому суспільстві безсумнівно належить органам міського самоврядування як самостійним суб'єктам місцевого самоврядування й зумовлена такими чинниками: по-перше, саме в містах зосереджені основні економічні, соціальні та електоральні ресурси влади; по-друге, містам належить провідна роль центрів адміністративної й політичної влади та державного управління; по-третє, якраз на міському рівні відбувається найінтенсивніший розвиток та становлення демократичних інституцій, постають реальні передумови для ефективного громадського контролю за владними структурами; по-четверте, міське самоврядування чи не найповніше віддзеркалює природу місцевого самоврядування. Цим, врешті, й пояснюється посилення наукового інтересу сучасних вчених-гуманітаріїв до історії формування, становлення та функціонування міських самоврядних інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з середини 1990-х рр. в Україні відроджується наукове зацікавлення до інституту самоврядування і ця тема зайняла належне місце в сучасному історіографічному дискурсі. Вона знайшла відображення у різнобічних як за проблематикою так і глибиною з'ясування різноманітних аспектів, формою та жанром наукових публікацій.

Предметом вивчення історія міського врядування стала для багатьох вітчизняних науковців: О. Бондаренка (Бондаренко, 2010; Бондаренко, 2011; Бондаренко, 2012), Ю. Глизь (Глизь, 2016; Глизь, 2019), О. Двуреченської (Двуреченська, 2006; Двуреченська, 2007), А. Істоміної (Істоміна, 2019), В. Константиної (Константинова, 2004; Константинова, 2010), В. Коробки (Коробка, 2010; Коробка, 2011), О. Марченка (Марченко, 1997), Ю. Нікітіна (Нікітін, 2011; Нікітін, 2016), В. Орлика (Орлик, 2006; Орлик, 2007; Орлик, 2019), С. Орлик (Орлик, 2012; Орлик, 2014; Орлик,

2018; Орлик, 2020), О. Прищепи (Прищеп, 2010), О. Черемісіна (Черемісін, 2006; Черемісін, 2017; Черемісін, 2018), В. Шандри (Шандра, 2019а; Шандра, 2019б), Т. Щерби (Щерба, 2001) та інших. У їхніх працях досліджуються різні питання історії формування, становлення та функціонування міського самоврядування Наддніпрянської України 1785-1917 рр.

Однак, необхідно підкреслити, що спеціальні узагальнюючі історіографічні дослідження порушеної проблеми практично відсутні. Щоправда, в історіографічних вступках до монографічних та дисертаційних праць автори певною мірою звертаються до аналізу сучасної наукової літератури, присвяченої міському самоврядуванню зазначеного періоду.

Методологія дослідження ґрунтується на засадах історизму й об'єктивності поруч із комплексним застосуванням загальнонаукових методів – аналізу, синтезу та абстрагування; історіографічних – конкретно-історіографічного аналізу і синтезу та історичних – порівняльно-історичного, хронологічного й типологічного.

Мета статті. З огляду на актуальність порушеної проблеми та відсутність відповідного дослідження, метою розвідки є аналіз сучасної вітчизняної наукової літератури, присвяченої вивченню Жалуваної грамоти містам та Міських положень 1870 та 1892 рр., з'ясування ступеня розроблення теми та підходів сучасних вітчизняних авторів до її опрацювання, визначення малодосліджених аспектів та напрямів подальших наукових студій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Крах радянської тоталітарної системи спричинив корінну перебудову всіх сторін суспільного життя, внаслідок чого вперше після 1917 р. виникла така історична ситуація, яка не лише не перешкождала, а навпаки, сприяла поступальному розвитку історіографічного процесу. Стала можливою відмова науковців від панівної марксистсько-ленінської методології та її догматів

в оцінці історичного минулого. Історична наука позбулася політичної цензури та ідеологічного диктату, виникли умови для об'єктивного висвітлення історичних подій. Внаслідок трансформації історичної науки поступово відбувалося переосмислення ключових концептів радянської історіографічної традиції та розширення предметного і методологічного поля досліджень. Зміна наукової парадигми суттєво позначилася на оцінках характеру економічного, суспільно-політичного, духовно-культурного процесу в Наддніпрянській Україні, що, зокрема, дало змогу науковцям виробити об'єктивну і незалежну оцінку міських самоврядних інституцій.

Всі ці процеси спонукали до сплеску наукового зацікавлення історією міського самоврядування Наддніпрянської України в 1785–1917 рр. Тому не можемо не погодитися з думкою В. Шандри, що саме цей аспект з усіх проблем міської історії є найбільш розробленим (Шандра, 2019b: 18). Предметом вивчення історія міського громадського управління стала для багатьох вітчизняних науковців. Проте переважна кількість праць присвячені аналізу міського самоврядування певних регіонів або окремих міст Наддніпрянщини за Міськими положеннями 1870 та 1892 рр.

Перша група праць репрезентована відносно незначною кількістю публікацій, в яких висвітлюються різні аспекти становлення та функціонування міських самоврядних інституцій відповідно до Жалуваної грамоти містам 1785 р.

Однією з небагатьох у сучасній українській історіографії праць, в якій досліджується міське самоврядування Херсона, Миколаєва, Одеси дореформеної доби, є дисертація О. Черемісіна (Черемісін, 2006). Розглядаючи основні положення грамоти, автор цілком аргументовано підкреслює, що наслідком реформ Катерини II стала ліквідація політичної автономії українських територій та перетворення їх на провінції імперської Росії. Саме для швидкої інтеграції міст Північного Причорномор'я до адміністративної структури

імперії на них була поширена чинність Жалуваної грамоти містам. Тому для дослідника є очевидною схожість українського міського громадського управління з російським, що спостерігалось і в ідеології, і у практичній діяльності (Черемісін, 2006: 176). Проаналізувавши соціально-правовий статус міських самоврядних інституцій як представницьких структур та їхню діяльність як виконавчих самоврядних громадських установ, О. Черемісін звернув увагу ще на один суттєвий момент, що попри певні обмеження повноважень, органи міського самоврядування управління Миколаєва, Одеси та Херсона саме через виконання своїх безпосередніх, передбачених Міським положенням 1785 р. обов'язків, стали важливим чинником їхнього розвитку (Черемісін, 2006: 179). На його думку, стан розвитку міського самоврядування в середині ХІХ ст. залежав від таких факторів: 1) «невідповідність між соціально-політичними та економічними реаліями розвитку країни, яка загострювалася у міру зростання громадянської самосвідомості населення; 2) розвиток міст ставив перед думами більш складні завдання, невідкладність виконання яких підкреслювала без того очевидну недосконалість діючого законоположення», а виходом із цієї ситуації могло стати збільшення самостійності, прав та засобів для діяльності громадського управління (Черемісін, 2006: 180).

Значним кроком у дослідженні міських самоврядних інституцій південних українських губерній – Катеринославської, Таврійської та Херсонської впродовж значного історичного періоду – 1785–1917 рр., є ґрунтовна монографія цього ж автора (Черемісін, 2017). Її особливість полягає в тому, що О. Черемісін з сучасних методологічних підходів намагається пояснити сутність модернізаційних та урбанізаційних процесів, що відбувалися на Півдні України, поділивши їх на два великі періоди: 1) кінець ХVІІІ – перша половина ХІХ ст. – «колонізаційний»; 2) друга половина ХІХ – початок ХХ ст. – «індустріальний» (Черемісін, 2017: 10). До того ж, науковець запропонував оригінальну, щоправда, не

бездискусійну, регіонально-індивідуальну концепцію самоврядування, що ґрунтується на дослідженні процесів індивідуального регіоналізму, «нового життя», модернізації й фронтиру в діяльності міського самоврядування. (Черемісін, 2017: 10). Авторська концепція впровадження та функціонування у містах Півдня України громадського управління за Жалуваною грамотою містам полягає у тому, що попри задекларованість урядом політики щодо посилення участі саме міських верств у міському врядуванні й перетворення їх на повновладних господарів міст, державній владі так і не вдалося повністю виконати це завдання. О. Черемісін акцентував на демократичності Жалуваної грамоти, що давало змогу чималій кількості містян брати участь у виборах міських самоврядних органів, «однак це не перетворило міські стани на міських господарів» (Черемісін, 2017: 173). Цілком слушною є теза автора, що імперська політика подвійних стандартів не тільки не зруйнувала становість, а навіть більше, зміни міського законодавства впродовж дореформеної доби суттєво зменшили права міського самоврядування та відповідно збільшили повноваження державних установ, «перетворивши самоврядні одиниці на найнижчу інстанцію державної виконавчої влади» (Черемісін, 2017: 173). Така оцінка стану міського громадського управління на Півдні України збігається з позицією, яку виклав раніше в дисертаційній праці, присвяченій історико-правовому дослідженню місцевого самоврядування Одеси в середині XIX ст., правник С. Стременовський (Стременовський, 2000: 17).

С. Стременовський, попри заявлені хронологічні межі дослідження, другий розділ присвятив історії та практиці дореформеного міського громадського управління, створеного за Жалуваною грамотою містам. Він звернув увагу на особливості одеського самоврядування, зокрема на те, що певний час міська дума, створена в 1795 р. знаходилася під безпосереднім підпорядкуванням магістрату та була фактично його допоміжною ланкою (Стременовський, 2000: 10). Автор

також указує на існування наприкінці XVIII ст. водночас двох магістратів – російського та іноземного (грецького), перший з яких, проте, невдовзі був ліквідований, а другий перебрав на себе представницьку, виконавчу та судову функції (Стременовський, 2000: 11). Крім того, дослідник акцентує ще на одній характерній рисі громадського управління в Одесі – відсутності майже 35 років Загальної міської думи, пояснюючи це тим, що вона була залежною від інших органів влади та збайдужінням містян до громадських справ, які «бачили у виборній службі лише тягар і намагалися від неї ухилитися» (Стременовський, 2000: 12). Все це спонукало С. Стременовського зробити висновок, що в Одесі діяла лише Шестигласна дума, яка називалася міською, насправді представляючи тільки одну соціальну верству – купців, які намагалися уникнути громадської роботи. Значення міської думи уже з перших років існування було зведено до мінімуму й це сталося «насамперед через діяльність Магістрату, який існував паралельно з Думою і виконував практично ті ж функції» (Стременовський, 2000: 12).

Не можемо не звернути увагу на фактологічні та граматичні помилки, якими рясніє автореферет дисертації. Приміром, автор зазначає, що «у 1799 році іноземні громадяни добиваються утворення в м. Одесі Іноземного Магістрату. Тому існують два Магістрати: Російський і Іноземний (Грецький), а їх діяльність служила мотивом для постійних нарікань і непорозумінь. Цікавий той факт, що незабаром (28 січня 1798 р.) представники Іноземного Магістрату добиваються ліквідації Російського Магістрату, а російські купці і міщани були зачислені до відомства Іноземного Магістрату» (Стременовський, 2000: 11). На сторінці 10-ій читаємо: «Основні положення «Жалуваної грамоти містам Російської імперії» 1785 року торкнули і м. Одесу» (Стременовський, 2000: 10). І не зрозуміло, про що йдеться, коли автор стверджує: «...онука Петра I Катерина II» (Стременовський, 2000: 16).

У ґрунтовній колективній монографії «Від мурів до бульварів: творення модерного міста в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.)», вміщено нарис В. Шандри, в якому розглядаються проблеми становлення та розвитку міського самоврядування впродовж дореформеної доби. Авторка наголосила, що російському царату знадобилося більше 75-ти років для забезпечення імперської уніфікації міського громадського управління тих територій, які були приєднані наприкінці XVIII ст. Вона підкреслила, що, незважаючи на намагання самодержавства створювати подібні за формою європейським зразкам міські громадські органи влади, участь містян в управлінні містами різко відрізнялась від європейських міст, оскільки «для міст Російської імперії характерним було централізоване управління з незначною долею участі виборних посадовців» (Шандра, 2019: 77).

До другої групи належать праці, насамперед представників історичної, історико-правової науки, в яких аналізуються теорії місцевого громадського управління. К. Тиганій, приміром, розглянув одеське Міське положення 1863 р. через призму концепцій міського самоврядування. (Тиганій, 2006). На його думку, вони «певною мірою позначились на процесі реформування міського самоврядування в Російській імперії у 70 – 90-х рр. XIX ст.» (Тиганій, 2006: 237). До такого висновку автора спонукала теза, що влада обирала ту теорію самоврядування, яка буде найбільше захищати її політичні інтереси. Громадська теорія передбачала більшу самостійність в діяльності самоврядних органів, залишаючи за урядовою адміністрацією право розв'язувати тільки державні справи. Така ситуація спостерігалася в 1860-1870-і рр. Проте, на переконання дослідника, реформи активізували суспільно-політичне життя в імперії, збільшення повноважень і значення органів самоврядування спричинили загрозу самому існуванню самодержавства. Саме через те, щоб запобігти руйнації монархічного устрою, царизм змінив громадську теорію

самоврядування на державну, яка у місцевому самоврядуванні вбачала тільки одну з ланок всієї системи державного управління, а її політична складова повністю відповідала інтересам збереження монархії. Державна концепція міського самоврядування була втілена з прийняттям міського положення 1892 р. (Тиганій, 2006: 238-239).

Іншої думки щодо теорій самоврядування дотримується О. Черемісін, стверджуючи, що «на початку 60-х років XIX століття поширилися ідеї про можливість гармонійного поєднання інтересів влади та суспільства. Вони вилилися у громадську та державну теорії самоврядування». Проте ці теорії, на його думку, «були нормативно-умоглядними конструкціями, що більш призначені виправити існуючий стан справ, ніж відбити його», «вони тільки уточнювали ідеальні вимоги до дійсності, а не пояснювали її. Нормативно-умоглядне розуміння науки сполучалося з її оціночно-політичним аспектом» (Черемісін, 2006: 13).

Представниця сучасної правової науки Н. Кондрацька зауважує, що ключова різниця між основними концепціями місцевого самоврядування має не тільки доктринальне, а й філософсько-методологічне підґрунтя: вона зумовлена різним розумінням не лише юридичної природи держави і місцевого самоврядування, але й структури і функцій кожної з цих підсистем. (Кондрацька, 2017: 10-11) На думку дослідниці, у світі не існує жодної теорії самоврядування, яку можна було б визнати ідеальною, і такою прийняти її за основу. З іншого боку, авторка зауважує, що жоден різновид місцевого громадського врядування не виник на порожньому місці, оскільки усі вони були породжені соціальними і політичними умовами свого часу. Тому кожне суспільство, кожна держава, зазвичай, розробляє ту концепцію і застосовує ту модель місцевого самоврядування, яка достатньою мірою враховує його історичний досвід, традиції та правову культуру населення (Кондрацька, 2015: 83-84).

Третя група праць сучасних учених, котра є найчисленнішою, присвячена вивченню різноманітних аспектів формування, еволюції та реалізації міського самоврядування за міськими положеннями 1870 та 1892 рр. Саме тоді відбулися наймасштабніші зміни щодо принципів формування та становлення громадського управління, характерною рисою якого стала строкатість форм впровадження та різний ступінь їхньої компетенції. Через те логічним виглядає сталий інтерес сучасних науковців до причин прийняття та наслідків названих міських реформ.

Одним з перших до цієї проблематики звернувся представник історико-правової науки О. Горбачов (Горбачов, 1995). Він проаналізував правові аспекти міських реформ, становлення та організацію діяльності міських самоврядних органів, взаємини міського самоврядування з державною владою. Позитивним, на наше переконання, є те, що автор здійснив порівняння структур систем міського громадського управління в дореформену та пореформену добу, широко використовуючи при цьому архівні матеріали. Попри це, приєднуємося до оцінки Л. Цибуленко щодо певних безпідставних тверджень О. Горбачова з приводу того, що самоврядування в більшості випадків було фікцією, принаймні в економічній сфері, а також з твердженням про те, що при енергійному міському голові колегіальність в управі перетворювалася на «чисту формальність» (Цибуленко, 2003:13-14).

У дисертації О. Головка аналізується формування, становлення, розвиток, повноваження, соціальний склад органів громадського управління Харкова, створених за Міським положенням 1892 р (Головка, 1997).

На думку О. Марченка (Марченко, 1997) громадське управління є важливим чинником формування громадянського суспільства. Проаналізувавши міське самоврядування Півдня України впродовж другої половини ХІХ ст., автор дійшов висновку, що міські думи регіону переважно склалися з

представників торговельно-промислових кіл, попри те, що 40% гласних належали до дворян та міських чиновників (Марченко, 1997: 12). Загалом дослідник позитивно оцінив діяльність міських громадських інституцій щодо розвитку благоустрою міст, медичного обслуговування, поширення освіти (Марченко, 1997: 13-14).

Суттєвий внесок у дослідження міських органів самоврядування зробила В. Константинова. Один з розділів ґрунтовної монографії вона присвятила безпосередньо розбудові міських органів самоврядування в Південній Україні впродовж 1861-1904 рр. (Константинова, 2010). Аналіз архівних та опублікованих джерел спонукав дослідницю зауважити, що впродовж зазначеного періоду міське громадське управління зазнало еволюції, яку доцільно вивчати через контекст змін системи міського самоврядування імперської Росії загалом. Особливу роль Одеси вчена вбачає у певній специфіці реформування її самоврядних інституцій, що було пов'язане із підготовкою та впровадженням Положення про громадське управління Одеси 1863 р., яке великою мірою стало зразком для розробки Міського положення 1870 р. (Константинова, 2010: 195)

Історії міського самоврядування та особливостям практичної діяльності в Полтавській, Харківській та Чернігівській губерніях у другій половині XIX ст. присвячена монографія Ю Нікітіна (Нікітін, 2016). Автор проаналізував в контексті протистояння консервативного і ліберально-демократичного таборів тогочасного суспільства пропозиції щодо змін міського громадського управління, дійшовши логічного висновку, що Міське положення 1870 р., стало пошуком нової моделі міського самоврядування, яке мало поєднати «ліберальні ідеї і принципи самостійності з централізмом державного апарату» (Нікітін, 2016: 242). У цьому законі, підкреслив автор, «були зафіксовані принципи розподілу гілок влади, всестановості, майнового цензу. Одночасно недемократичний характер виборчої системи не

допускав до формування представницьких органів влади значну частину міського населення» (Нікітін, 2016: 242).

Вперше в історіографії ґрунтовне дослідження історії Київської міської думи в 1871-1914 рр. здійснив Ю. Глизь (Глизь, 2016; 2019). Вивчення цієї проблеми спонукало автора до застосування міждисциплінарного підходу та методик дослідження соціальної історії. Акцентуючи на демократичних принципах самоврядування, вчений, проте, зауважує, що далеко не всі вони працювали на місцевому ґрунті. Причину такого стану Ю. Глизь вбачає у тривалій монополії самодержавної влади, що спричинила пасивність міської спільноти, котра, «отримавши виборче право, не скористалася ним через брак досвіду, освіти і політичної зрілості» (Глизь, 2017: 166-167). Крім того, дослідник підкреслив, що більшість киян, насамперед малоосвічених та незаможних, була усунута від участі у виборах, а заможні не відзначалися активністю. Про це переконливо свідчать наведені автором факти: за законом 1870 р. лише 4064 осіб отримали виборче право, що становило 3,5% від усього населення Києва, з яких проголосувало тільки 819 осіб, тобто 21% від тих, хто мав право голосувати. На важливий факт, що й дотепер є актуальним, звернув увагу Ю. Глизь – отримавши владу, гласні, переважно домовласники й купці, «використовували її не завжди за призначенням, а й для власного збагачення» (Глизь, 2017: 166).

Висновки. Отже, аналіз стану дослідження історії міських самоврядних інституцій Наддніпрянської України в 1785-1917 рр. за Жалуваною Грамотою містам 1785 р. та Міськими положеннями 1870 та 1892 рр. у сучасній українській науці засвідчив відсутність узагальнюючої історіографічної праці з названої проблеми. Водночас можемо констатувати, що в сучасній історіографії нагромаджено чимало досліджень різноманітних аспектів історії створення та функціонування міського громадського управління. Ця тема знайшла відображення у різнобічних за проблематикою та глибиною

з'ясування тих чи інших аспектів, формою й жанром наукових публікаціях, зокрема в узагальнюючих працях і спеціальних монографічних дослідженнях, довідковій, науково-популярній та навчальній літературі, зайнявши належне місце в сучасному історіографічному дискурсі. Проблема міського самоврядування в історіографії набула міждисциплінарного характеру та тісно пов'язана з регіональними особливостями розвитку українських міст у складі самодержавної Росії. Науковці, досліджуючи механізм становлення й розвитку самоврядування та його державного регулювання, звертають увагу на особливості впровадження органів громадського управління, пов'язаних з тривалим існуванням традицій магдебурзького права. Крім того, дослідники акцентують увагу на тому, що тогочасне самоврядування намагалося долати ідентичні з теперішніми проблеми – корупцію, відсутність підготовлених *управлінських* кадрів, жорсткий контроль державних органів влади за його діяльністю. Серед найменш розроблених у сучасній українській історіографії аспектів становлення та розвитку міського самоврядування, і які, на нашу думку, потребують подальшого дослідження, такі: повсякдення чиновників громадського управління, історія міських самоврядних установ у контексті дослідження всієї системи міських державних інституцій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Білоконь М.В. Органи державного управління та місцеве самоврядування в Російській імперії у другій половині XIX ст. (на матеріалах Лівобережної України): історико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2002. 20 с.
2. Бондаренко О.В. Взаємини міського самоврядування з органами державної влади в Російській імперії в 1775-1870 рр.: дорадянська історіографія. *Наукові записки. Серія: Історичні науки*. Випуск 16. Кіровоград, 2012. С. 163-172.

3. Бондаренко О.В. Дорадянська історіографія фінансової діяльності міського самоврядування Новоросії (1785–1870 рр.). *Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць*. Випуск 32. Київ: УНІСЕРВ, 2010. С.74-84.

4. Бондаренко О.В. Самоврядування міст Російської імперії (1785-1870 рр.) у дорадянській історіографії. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. Збірник наукових праць. Випуск 18. Київ: НАН України. Інститут історії України, 2011. С.33-37.

5. Глизь Ю.І. Київська міська дума: структура, склад гласних, діяльність (1871-1914 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2016. 20 с.

6. Глизь Юрій. Київська міська дума: розбудова модерного міста. Київ: Інститут історії України НАН України, 2019. 328 с.

7. Головка О.М. Харківське міське самоврядування у 1893-1917 роках: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Харків, 1997. 18 с.

8. Горбачов В.П. Міське самоврядування в Україні (за реформою 1870 року): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 1995. 19 с.

9. Двуреченська О.С. Органи міського самоврядування Катеринослава: формування, структура та напрямки діяльності (кінець XVIII – початок XX ст.). Дніпропетровськ, 2006. 169 с.

10. Двуреченська О.С. Органи міського самоврядування Катеринослава: формування, структура та напрями діяльності (кінець XVIII – початок XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпропетровськ, 2007. 20 с.

11. Істоміна А. Сучасні історіографічні джерела як складова наукової комунікації з проблем державного регулювання грошового обігу та діяльності фінансово-кредитних установ у наддніпрянській Україні в пореформений період. *Соціум. Документ. Комунікація Серія «Історичні науки»*. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 8. С. 156-185.

12. Кондрацька Н.М. Концепції місцевого самоврядування: системно-структурний аспект. *Науковий вісник Херсонського*

державного університету. Серія: Юридичні науки. Вип. 5(1). Херсон, 2015. С. 80-84.

13. Кондрацька Н. М. Місцеве самоврядування в Україні: конституційна модель системно-структурної організації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 20 с.

14. Константінова В.М. Джерела з соціально-економічної історії міст Південної України останньої чверті XVIII – 1853 р.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Запоріжжя, 2004. 281 с.

15. Константінова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861-1904 роки). Запоріжжя, 2010. 596 с.

16. Коробка В.М. Громадське управління у містах Катеринославської губернії (1870-1914 рр.): автор. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2010. 20 с.

17. Коробка В.М. Наукова розробка проблеми міського самоврядування у Катеринославській губернії останньої третини XIX – початку XX ст. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. Вип. 1. Маріуполь, 2011. С. 54-61.

18. Марченко О.М. Міське самоврядування на півдні України у другій половині XIX ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 1997. 17 с.

19. Нікітін Ю.О. Міська реформа 1892 р. у сучасній історіографії. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. Вип. 19. Вінниця, 2011. С. 287-291.

20. Нікітін Ю.О. Пореформені міста Полтавської, Харківської та Чернігівської губерній у другій половині XIX ст.: історичний аспект самоврядування: монографія. Суми, 2016. с. 324.

21. Орлик В.М. Податкова політика Російської імперії в Україні в дореформений період: Монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2007. 631 с.

22. Орлик В.М. Фінансова політика Російської імперії в українських губерніях у XIX ст. (історіографія проблеми). *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* Київ, 2006. 11. С. 85-95.

23. Орлик В.М., Орлик С.В. Теоретико-методологічні та джерелознавчі проблеми економічної історії України. *Універсум історії та археології*. Дніпро, 2019. Т. 2(27). Вип. 2. С. 5-26.

24. Орлик С.В. Еволюція системи оподаткування нерухомого майна в Російській імперії наприкінці XVIII – початку ХХ ст. (на матеріалах українських губерній). : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Кіровоград, 2012. 248 с.

25. Орлик С.В. Пропаганда облігацій військових позик в Російській імперії на шпальтах газети «Киевлянин» (1916 р.). *Соціум. Документ. Комунікація Серія «Історичні науки»*. Переяслав, 2020. Вип. 9. С. 180-199.

26. Орлик С.В. Українське повітове місто і Велика війна: продовольчі проблеми та ріст цін. *Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст.: Зб. наук. пр.* Київ, 2014. Вип. 23. С. 114-133.

27. Орлик С.В. Фінансова політика російського уряду на окупованих територіях Галичини і Буковини в період Першої світової війни (1914-1917 рр.): монографія. Біла Церква: Вид. Пшонківський О. В., 2018. 716 с.

28. Плаксієв Т.М. Міське самоврядування Середньої Наддніпряни в другій половині ХІХ – на поч. ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Кременчук, 2001. 19 с.

29. Прищеп О.П. Міста Волині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Рівне, 2010. 287 с.

30. Стременовський С.М. Міське самоврядування м. Одеси в середині ХІХ століття: історико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2000. 20 с.

31. Тиганій К. А. Одеське міське положення 1863 року в контексті теорій муніципального права ХІХ ст. *Інтелекція і влада. Серія: Історія*. Одеса, 2006. Вип. 6. С. 232-240.

32. Цибуленко Л. О. Органи самоврядування Одеси, Миколаєва, Херсона у розбудові муніципальної земельної та виробничої власності в кінці ХІХ – на початку ХХ століття: монографія. Херсон, 2003. 159 с.

33. Черемісін О.В. Діяльність органів міського громадського управління Херсона, Миколаєва, Одеси в 1785–1870 рр.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Херсон, 2006. 215 с.

34. Черемісін О.В. Міське самоврядування на Півдні України в 1785-1917 рр. Херсон, 2017. 582 с.

35. Черемісін О.В. Міське самоврядування Херсона, Миколаєва, Одеси 1785-1870 рр.: монографія. Херсон, 2018. 184 с.

36. Шандра В. Від ліквідації залишків магдебурзького права до самоврядування за російським зразком (остання чверть XVIII – початок 1860-х років). Від мурів до бульварів: творення модерного міста в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.). Відп. ред. О. П. Реєнт. Київ: Інститут історії України НАН України, 2019. С. 28-77.

37. Шандра В. Українське місто у складі Російської імперії XIX ст.: огляд сучасної вітчизняної історіографії. Від мурів до бульварів: творення модерного міста в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.). Відп. ред. О. П. Реєнт. Київ: Інститут історії України НАН України, 2019. С. 10-27.

38. Шкільнюк Н. М. Міста Волинської губернії у другій половині XIX – на початку XX ст.: соціальна структура, адміністративний та економічний аспекти: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Тернопіль, 2017. 19 с.

39. Щерба Т.О. Міське самоврядування на Півдні України у другій половині XIX ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2001. 20 с.

REFERENCES

1. Bilokon, M.V. (2002). *Orhany derzhavnoho upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia v Rosiiskii imperii u druhii polovyni XIX st. (na materialakh Livoberezhnoi Ukrainy): istoryko-pravove doslidzhennia* [Public administration and local government in the Russian Empire in the second half of the XIX century. (on the materials of the Left Bank of Ukraine): historical and legal research]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Kharkiv, 20 [in Ukrainian].

2. Bondarenko, O.V. (2012). Vzaiemyny miskoho samovriaduvannia z orhanamy derzhavnoi vlady v Rosiiskii imperii v 1775-1870 rr.: doradianska istoriohrafia. [Relations of city self-government with public authorities in the Russian Empire in 1775-1870: pre-Soviet historiography]. *Naukovi zapysky. Serii: Istorychni nauky*. Vypusk 16. Kirovohrad, 163-172 [in Ukrainian].

3. Bondarenko, O.V. (2010). Doradianska istoriohrafia finansovoi diialnosti miskoho samovriaduvannia Novorosii (1785-1870 rr.). [Pre-Soviet historiography of the financial activity of the city self-government of Novorossia (1785–1870)]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy: Zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv. (32) 74-84 [in Ukrainian].

4. Bondarenko, O.V. (2011). Samovriaduvannia mist Rosiiskoi imperii (1785–1870 rr.) u doradianskii istoriohrafii. [Self-government of the cities of the Russian Empire (1785-1870) in pre-Soviet historiography]. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky. Zbirka naukovykh prats*. Kyiv: NAN Ukrainy, Instytut istorii Ukrainy. Kyiv. (18). 33-37 [in Ukrainian].

5. Hlyz, Yu.I. (2016). *Kyivska miska дума: struktura, sklad hlasnykh, diialnist (1871-1914 rr.)*. [Kyiv City Duma: structure, composition of vowels, activity (1871-1914)]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Kyiv. 20 [in Ukrainian].

6. Hlyz, Yurii. (2019). *Kyivska miska дума: rozbudova modernoho mista*. [Kyiv City Duma: building a modern city]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 328 [in Ukrainian].

7. Holovko, O.M. (1997). *Kharkivske miske samovriaduvannia u 1893-1917 rokakh*. [Kharkiv city self-government in 1893-1917]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Kharkiv. 18 [in Ukrainian].

8. Horbachov, V.P. (1995). *Miske samovriaduvannia v Ukraini (za reformoiu 1870 roku)*. [City self-government in Ukraine (according to the reform of 1870)]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Kharkiv 19 [in Ukrainian].

9. Dvurechenska, O.S. (2006). *Orhany miskoho samovriaduvannia Katerynoslava: formuvannia, struktura ta napriamky diialnosti (kinets XVIII – pochatok XX st.)*.

[Katerynoslav city self-government bodies: formation, structure and directions of activity (end of the 18th – beginning of the 20th century)]. Dnipropetrovsk. 169 [in Ukrainian].

10. Dvurechenska, O.S. (2007). *Orhany miskoho samovriaduvannia Katerynoslava: formuvannia, struktura ta napriamy diialnosti (kinets XVIII – pochatok XX st.)*. [Katerynoslav city self-government bodies: formation, structure and directions of activity (end of XVIII - beginning of XX century)]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Dnipropetrovsk. 20 [in Ukrainian].

11. Istomina, A.O (2019). Suchasni istoriohrafichni dzherela yak skladova naukovoї komunikatsii z problem derzhavnoho rehuliuвання hroshovoho obihu ta diialnosti finansovo-kredytnykh ustanov u naddnyprianskii ukraini v poreformenyi period.[Modern historiographical sources as a component of scientific communication on the problems of state regulation of money circulation and the activities of financial institutions in the Dnieper Ukraine in the post-reform period] *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia Seriia «Istorychni nauky»*. Pereiaslav-Khmelnyskiy. 8. 156-185 [in Ukrainian].

12. Kondratska, N.M. (2015). Kontseptsii mistsevoho samovriaduvannia: systemno-strukturnyi aspekt. [Concepts of local self-government: system-structural aspect]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia: Yurydychni nauky*. 5(1). 80-84 [in Ukrainian].

13. Kondratska, N. M. (2017). *Mistseve samovriaduvannia v Ukraini: konstytutsiina model systemno-strukturnoi orhanizatsii*. [Local self-government in Ukraine: a constitutional model of system-structural organization]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.02. Kharkiv. 20 [in Ukrainian].

14. Konstantinova, V.M. (2004). *Dzherela z sotsialno-ekonomichnoi istorii mist Pivdennoi Ukrainy ostannoї chverti XVIII – 1853 r.* [Sources on the socio-economic history of the cities of Southern Ukraine in the last quarter of XVIII – 1853]: dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.06. Zaporizhzhia. 281 [in Ukrainian].

15. Konstantinova, V.M. (2010). *Urbanizatsiia: pivdennoukrainskyi vymir (1861–1904 roky)*. [Urbanization: the South Ukrainian Dimension (1861-1904)]. Zaporizhzhia. 596 [in Ukrainian].

16. Korobka V.M. (2010). *Hromadske upravlinnia u mistakh Katerynoslavskoi hubernii (1870-1914 rr.)*. [Public administration in the cities of Ekaterinoslav province (1870-1914)]: avtor. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Donetsk. 20 [in Ukrainian].

17. Korobka, V.M. (2011). Naukova rozrobka problemy miskoho samovriaduvannia u Katerynoslavskii hubernii ostannoii tretyni XIX – pochatku XX st. [Scientific development of the problem of urban self-government in the Ekaterinoslav province of the last third of the XIX – early XX centuries]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Istorii. Politolohiia*. Vyp. 1. 54-61 [in Ukrainian].

18. Marchenko, O.M. (1997). *Miske samovriaduvannia na pivdni Ukrainy u druii polovyni XIX st.* [City self-government in the south of Ukraine in the second half of the XIX century]: avtoief. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Odesa. 17 [in Ukrainian].

19. Nikitin, Yu.O. (2011). Miska reforma 1892 r. u suchasni istoriohrafii. [City reform of 1892 in modern historiography]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Istorii*. 19. 287-291 [in Ukrainian].

20. Nikitin, Yu.O. (2016). *Poreformeni mista Poltavskoi, Kharkivskoi ta Chernihivskoi hubernii u druii polovyni XIX st.: istorychnyi aspekt samovriaduvannia*. [Post-reform cities of Poltava, Kharkiv and Chernihiv provinces in the second half of the XIX century: the historical aspect of self-government]: monohrafiia. Sumy, 324 [in Ukrainian].

21. Orlyk, V.M. (2007). *Podatkova polityka Rosiiskoi imperii v Ukraini v doreformeni period* [Tax policy of the Russian Empire in Ukraine in the pre-reform period]: Monohrafiia Kirovohrad: Imeks-LTD, 631 [in Ukrainian].

22. Orlyk, V.M. (2006). Finansova polityka Rosiiskoi imperii v ukrainskykh huberniiakh u XIX st. (istoriografiiia problemy) [Financial policy of the Russian Empire in the Ukrainian provinces in the XIX century. (historiography of the problem)]. *Problemy istorii Ukrainy XIX – pochatku XX st.* (11). 85-95 [in Ukrainian].

23. Orlyk, V.M. & Orlyk S.V. (2019). Teoretyko-metodolohichni ta dzhereloznavchi problemy ekonomichnoi istorii Ukrainy. [Theoretical-methodological and source problems of economic history of Ukraine]. *Universum istorii ta arkheolohii*. Dnipro. 2(27). 5-26 [in Ukrainian].

24. Orlyk, S.V. (2012). *Evoliutsiia systemy opodatkuvannia nerukhomoho maina v Rosiiskii imperii naprykintsi XVIII – pochatku XX st. (na materialakh ukrainskykh hubernii)*. [The evolution of the real estate tax system in the Russian Empire in the late XVIII - early XX centuries. (on the materials of the Ukrainian provinces)]: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.01. Kirovohrad, 248 [in Ukrainian].

25. Orlyk, S.V. (2014). Ukrainske povitove misto i Velyka viina: prodovolchi problemy ta rist tsin. [Ukrainian county town and the Great War: food problems and rising prices]. *Problemy istorii Ukrainy XIX – pochatku XX st.: Zb. nauk. pr.* 23. 114-133 [in Ukrainian].

26. Orlyk, S.V. (2020). Propahanda oblihotsii viiskovykh pozyk v Rosiiskii imperii na shpaltakh hazety «Kyevliany» (1916 r.). [Propaganda of military bonds in the Russian Empire on the pages of the newspaper «Kievlyanin» (1916).] *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia Seriia «Istorychni nauky»*. Pereiaslav. 9. 180-199 [in Ukrainian].

27. Orlyk, S.V. (2018). *Finansova polityka rosiiskoho uriadu na okupovanykh terytoriiakh Halychyny i Bukovyny v period Pershoi svitovoi viiny (1914-1917 rr.)* [Financial policy of the Russian government in the occupied territories of Galicia and Bukovina during the First World War (1914-1917)]: monografiia. Bila Tserkva: Vyd. Pshonkivskyi O. V. 716 [in Ukrainian].

28. Plaksii, T.M. (2001). *Miske samovriaduvannia Serednoi Naddniprianshchyny v druhii polovyni XIX – na poch. XX st.* [City self-government of the Middle Dnieper region in the second half of the XIX – early XX century]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Kremenchuh. 19 [in Ukrainian].

29. Pryshchepa, O.P. (2010). *Mista Volyni u druhii polovyni XIX – na pochatku XX st.* [Cities of Volyn in the second half of the XIX – early XX centuries]. Rivne. 287 [in Ukrainian].

30. Stremenovskyi, S.M. (2000). *Mistseve samovriaduvannia m. Odesy v seredyni XIX stolittia: istoryko-pravove doslidzhennia.* [Local self-government of Odessa in the middle of the XIX century: historical and legal research]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Nats. un-t «Odeska yurydychna akademiia». Odesa. 20 [in Ukrainian].

31. Tyhanii, K.A. (2006). Odeske miske polozhennia 1863 roku v konteksti teorii munitsypalnoho prava XIX st. [Odessa city regulations of 1863 in the context of theories of municipal law of the XIX century]. *Intelihentsiia i vlada. Seriia: Istoriiia.* 6. 232-240 [in Ukrainian].

32. Tsybulenko, L.O. (2003). *Orhany samovriaduvannia Odesy, Mykolaieva, Khersona u rozbudovi munitsypalnoi zemelnoi ta vyrobnychoi vlasnosti v kintsi XIX – na pochatku XX stolittia* [Self-government bodies of Odessa, Nikolaev, Kherson in development of municipal land and industrial property in the end of XIX - the beginning of XX century]: monohrafiia. Kherson. 159 [in Ukrainian].

33. Cheremisin, O.V. (2006). *Diialnist orhaniv miskoho hromadskoho upravlinnia Khersona, Mykolaieva, Odesy v 1785-1870 rr.* [Activity of bodies of city public administration of Kherson, Nikolaev, Odessa in 1785-1870]: dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Kherson. 215 [in Ukrainian].

34. Cheremisin, O.V. (2017). *Miske samovriaduvannia na Pivdni Ukrainy v 1785–1917 rr.* [City self-government in the South of Ukraine in 1785-1917]. Kherson. 582 [in Ukrainian].

35. Cheremisin, O.V. (2018). *Miske samovriaduvannia Khersona, Mykolaieva, Odesy 1785-1870 rr.* [City self-government of Kherson, Mykolayiv, Odessa in 1785–1870]: monohrafiia. Kherson. 184 [in Ukrainian].

36. Shandra, V. (2019a). *Vid likvidatsii zalyshkiv mahdeburzkooho prava do samovriaduvannia za rosiiskym zrazkom (ostannia chvert KhVIII – pochatok 1860-kh rokiv).* [From the liquidation of the remnants of Magdeburg law to Russian-style self-government (last quarter of the 18th - early 1860s)]. Vid muriv do bulvariv: tvorennia modernoho mista v Ukraini (kinets XVIII – pochatok XX st.). Vidp. red. O. P. Reient. K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 28-77 [in Ukrainian].

37. Shandra, V. (2019b). *Ukrainske misto u skladi Rosiiskoi imperii XIX st.: ohliad suchasnoi vitchyznianoï istoriografii.* [Ukrainian city as part of the Russian Empire of the XIX century: a review of modern domestic historiography]. Vid muriv do bulvariv: tvorennia modernoho mista v Ukraini (kinets XVIII – pochatok XX st.). Vidp. red. O. P. Reient. K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 10-27 [in Ukrainian].

38. Shkilniuk, N.M. (2017). *Mista Volynskoi hubernii u druii polovyni XIX – na pochatku XX st.: sotsialna struktura, administratyvnyi ta ekonomichniyi aspekty.* [Cities of Volyn province in the second half of the XIX - early XX centuries: social structure, administrative and economic aspects]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Ternopil. 19 [in Ukrainian].

39. Shcherba, T.O. (2001). *Miske samovriaduvannia na Pivdni Ukrainy u druii polovyni XIX st.* [City self-government in the South of Ukraine in the second half of the XIX century]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00. 01. Donetsk. 20 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано стан сучасних досліджень історії становлення та еволюції міських самоврядних інституцій Наддніпрянської України в 1785–1917 рр.

Доведено, що попри відсутність узагальнювальних історіографічних праць, тема створення та розвитку міського громадського управління є найбільш розробленою серед усіх проблем міської історії.

З'ясовано, що історія самоврядування набула міждисциплінарного характеру та тісно пов'язана з регіональними особливостями розвитку українських міст у складі російської монархії.

Унаслідок аналізу тематичного доробку науковців виокремлено три групи досліджень порушеної проблеми. До першої належать праці, у яких розглядаються питання створення та функціонування міських самоврядних органів за Жалуваною грамотою містам 1785 р. і які діяли практично до 1870 р. Другу групу складають дослідження, що присвячені аналізу теорії місцевого громадського управління, зокрема громадської та державної. Третю групу становлять наукові праці, в яких вивчаються різноманітні аспекти формування та еволюції міських органів управління відповідно до Міських положень 1870 та 1892 рр.

Установлено, що досліджуючи механізм становлення та розвитку міського самоврядування та його державного регулювання, науковці звертають увагу на особливості впровадження органів громадського управління, пов'язаних з тривалим збереженням на українських землях традицій магдебурзького права. Водночас дослідники акцентують на тому, що тогочасне самоврядування намагалося долати ідентичні з теперішніми проблеми – корупцію, брак управлінських кадрів, жорсткий контроль державних органів влади за його діяльністю.

У висновках встановлено основні тенденції, окреслено здобутки та коло недостатньо досліджених проблем, визначено основні напрями подальшого вивчення становлення та функціонування міського самоврядування в імперський період.

Ключові слова: міське самоврядування, історіографія, Наддніпрянська Україна, Російська імперія, реформи, імперська доба.

АННОТАЦІЯ

В статтє проанализировано состояние современных исследований истории становления и эволюции городских самоуправляющихся институций Приднепровской Украине в 1785–1917 гг.

Доказано, что несмотря на отсутствие обобщающих историографических работ, тема создания и развития городского самоуправления является наиболее разработанной из всех проблем городской истории.

Выяснено, что история самоуправления приобрела междисциплинарный характер и тесно связана с региональными особенностями развития украинских городов в составе российской монархии.

Вследствие анализа тематического наследия ученых выделены три группы исследований затронутой проблемы. К первой относятся работы, в которых рассматриваются вопросы создания и функционирования городских органов самоуправления по Жалованной грамотой городам 1785 г. и действовавших практически до 1870 г. Вторую группу составляют исследования, посвященные анализу теорий местного публичного управления, в том числе общественной и государственной. Третью группу составляют научные труды, в которых изучаются различные аспекты формирования и эволюции городских органов управления в соответствии с Городских положений 1870 и 1892 гг.

Установлено, что исследуя механизм становления и развития городского самоуправления и его государственного регулирования, ученые обращают внимание на особенности внедрения органов общественного управления, связанных с длительным сохранением на украинских землях традиций магдебургского права. В то же время исследователи

акцентируют внимание на том, что тогдашнее самоуправление пыталось преодолеть идентичные с нынешними проблемы – коррупцию, отсутствие управленческих кадров, жесткий контроль государственных органов власти за его деятельностью.

В выводах установлены основные тенденции, обозначены достижения и круг недостаточно исследованных проблем, определены основные направления дальнейшего изучения становления и функционирования городского самоуправления в имперский период.

***Ключевые слова:** городское самоуправление, историография, Надднепрянская Украина, Российская империя, реформы, имперский период.*